

Et ressurshefte om

Argumenterende skriving

Innhold

Ressurshefte om argumenterende skriving	3
Hva er argumenterende skriving?	3
Hva trenger elever å vite om argumenterende skriving?	3
Å bruke språket som meningskapende verktøy	4
Forslag til vurderingsskjema for argumenterende skriving	5
Sirkelen for undervisning og læring	6
Bygge kunnskap	7
Dekonstruere modelltekst	7
Konstruere tekst i fellesskap	7
Skrive individuelt	7
Bygge kunnskap om argumentasjon	8
Retoriske appellformer	8
Retoriske virkemidler	8
Retoriske grep	9
Modelltekst som kan dekonstrueres sammen med elevene	10
Tips til hvordan man kan arbeide med modellteksten	10
Modelltekst	11
Tips til hvordan man kan arbeide med modellteksten	12
Å skape variasjon	14
Å skape sammenheng i teksten	15
Setningskopling	15
Referentkopling	17
Fra hverdagspråk til fagspråk	18
Formål og mottaker bestemmer de språklige valgene du tar som skriver	19
Nominaliseringer	20
Skriverammer	21
Skriveramme som hjelp til å strukturere argumenter	22
Skriveramme for argumenterende tekst	23
Skriveramme med setningsstartere	24
Skriveramme for avsnitt	25

Argumenterende skriving
Trude Kringstad og Vibeke Lorentzen

© 2014

 Skrivesenteret
Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning

www.skrivesenteret.no

ISBN 978-82-93194-10-1 (trykt)
ISBN 978-82-93194-11-8 (pdf)

Første opplag 2014: 2 000 eks.

Layout: Skrivsesenteret
Papir: 130g/200g Multiart Silk
Trykk: Skipnes Kommunikasjon AS, Trondheim

Ressurshefte om argumenterende skriving

Ressursheftet er ment som en veiledning til lærere for å videreutvikle undervisningen i argumenterende skriving. Her finnes også oppgaver som lærerne kan ta med direkte ut i klasserommet.

Hva er argumenterende skriving?

Argumenterende tekster har til hensikt å *påvirke* eller *overbevise* leseren om noe. Ofte argumenterer vi bare for vårt eget syn, vi presenterer argumenter bare for én side av saken, men en argumenterende tekst kan bli enda mer troverdig hvis vi viser fram både for- og motargumenter. Dette ressursheftet viser hvordan vi kan drive opplæring i denne formen for argumenterende skriving på ungdomstrinnet.

Hva trenger elever å vite om argumenterende skriving?

For å skrive gode argumenterende tekster, trenger elevene **god kunnskap om emnet** de skal skrive om. I tillegg må elevene ha kunnskap om **tekststruktur og språkføring** i en argumenterende tekst. De trenger kunnskap om hvordan **språkbruk** og **oppbygging av teksten** bidrar til å overbevise leseren. Elevene trenger å utvikle en forståelse for at de språklige valgene de tar bestemmes av **formål og mottaker for teksten**.

Selv om dette ressursheftet viser til kompetansemålene i norsk for ungdomstrinn og videregående skole, er arbeidsmåtene som presenteres relevante også i andre fag og på lavere klassetrinn.

Kompetansemål i norsk etter 10. trinn

Elevene skal kunne

- skrive ulike typer tekster etter mønster av eksempeltekster og andre kilder
- skrive kreative, informative, reflekterende og argumenterende tekster på hovedmål og sidemål med begrunnede synspunkter og tilpasset mottaker, formål og medium
- gjenkjenne retoriske appellformer og måter å argumentere på.

Kompetansemål i norsk etter vg1 og vg2

Elevene skal kunne

- gjøre rede for argumentasjonen i andres tekster og skrive egne argumenterende tekster på hovedmål og sidemål
- tilpasse språk og uttrykksmåter til ulike skrivesituasjoner i skole, samfunn og arbeidsliv

Å bruke språket som menings- skapende verktøy

Å utvikle seg faglig handler om å uttrykke seg på en språklig relevant måte innenfor de ulike fagene. I Kunnskapsløftet er skrijving definert som én av fem grunnleggende ferdigheter som er nødvendige forutsetninger for læring og utvikling i skole, arbeid og samfunnsliv (LK06, 2014).

Gjennom synlig og eksplisitt undervisning i fagenes språk og sjangrer forbedres elevenes muligheter for utvikling og læring. Ved at læreren er tett på elevene gjennom hele skriveprosessen, fra førskrivefasen til slutføringen av teksten, får elevene hjelp til å forstå hvordan tekstene er bygd opp og hvordan de selv kan konstruere disse tekstene.

Dette ressursheftet viser hvordan læreren kan gå fram for å gi elevene eksplisitt skriveopplæring ved å bygge stillaser for elevenes skrijving. Stillasbyggingen består i å gi elevene tekstlige forbilder og eksempler, de får modellert ulike støttestrukturer som skriverammer og tekstbinderarkiv, og de får hjelp til å bygge ut enkle setninger til mer komplekse setningsstrukturer. Gjennom hele skriveprosessen foregår det en kontinuerlig samtale om tekst og skrijving, noe som er med på å utvikle elevenes metaspråk – et språk til å samtale om tekster.

I enhver skrivesituasjon har elevene ulike behov for støtte og utfordring. Dette skriveopplegget stiller høye krav og forventninger til alle elevenes prestasjoner. Den tilpassede opplæringen ligger i at elevene får støtte og veiledning gjennom hele skriveprosessen slik at de mestrer mer enn de ville ha gjort uten denne støtten. For eksempel vil noen elever på ungdomstrinnet ha stor nytte av skriverammer som hjelp til å se for seg oppbyggingen av teksten, mens andre elever er kommet så langt i skriveutviklingen at de ikke lenger trenger denne formen for støtte.

«For første gang i norsk skolehistorie var det slått fast at det å forstå, lære og utøve et fag ikke kan ses uavhengig av det å skape mening med språket.

[...]

Reformen innebærer et gjennomslag for at fagenes grunnleggende mål er at elevene settes i stand til å utøve fagrelevant skrijving, lesing og muntlighet.»

(Kjell Lars Berge, 2005).

Kilde:

Berge, Kjell Lars (2005). Skrijving som grunnleggende ferdighet og som nasjonal prøve – ideologi og strategier. I: A. J. Aasen & S. Nome (red.), *Det Nye norskfaget* (s.161-188). Bergen: Fagbokforlaget.

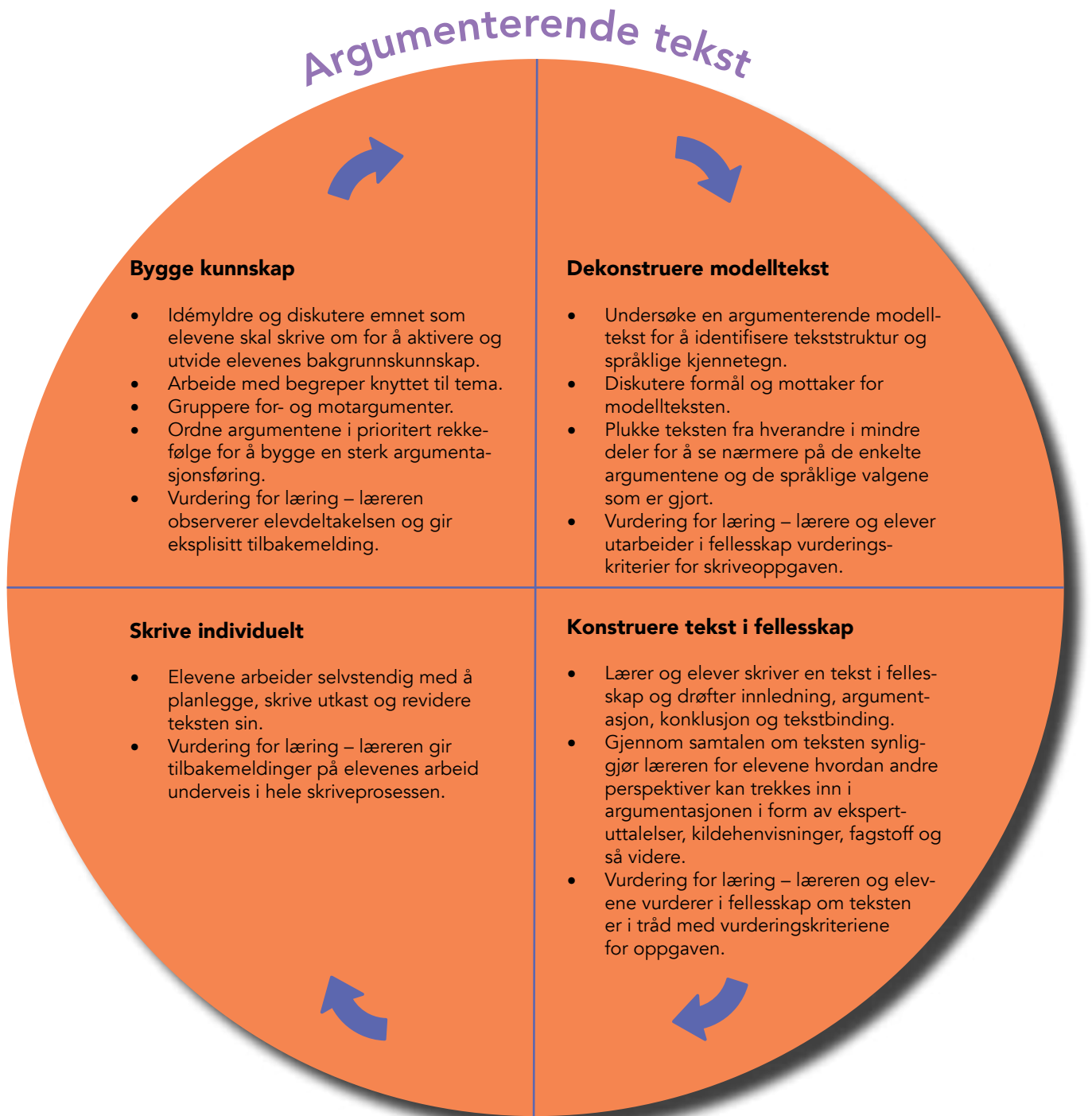
Forslag til vurderingsskjema for argumenterende skrijving

Dette vurderingsskjemaet gir elevene en oversikt over hva som kreves av en god argumenterende tekst. I tillegg til god kunnskap om emnet de skal skrive om, må de ha kunnskap om tekst, grammatikk, samt et ordforråd som bidrar til å tjene formålet med teksten, altså å overbevise eller påvirke leseren. Slike vurderingsskjema må alltid tilpasses den spesifikke skriveoppgaven og den enkelte elev.

Vurderingsskjema for argumenterende skrijving		
Navn:	Trinn:	
Teksttype:	Argumenterende tekst	
Hensikt/formål:	Presentere argumenter for og mot en sak for å kunne komme fram til en troverdig konklusjon som kan være med på å overbevise leseren av teksten	
Mottaker:	Lærerne ved skolen din	
Oppgave:	Du skal skrive en argumenterende tekst om ett av de følgende temaene: 1. Bruk av internett på eksamen/prøver 2. Bruk av mobiltelefon i skoletida	
Tekstkunnskap	Grammatikk-kunnskap	Ordkunnskap
Du skal kunne: <ul style="list-style-type: none">• bygge opp en tekst med innledning, hoveddel og avslutning• bygge opp avsnitt i hoveddelen gjennom å ta i bruk temasetning og kommentarsetninger• understøtte et argument ved å gi mer informasjon, vise til eksempler eller relatere til andre argumenter• innta en skriverposisjon gjennom et bevisst valg av personlige pronomener	Du skal kunne: <ul style="list-style-type: none">• bruke nominaliseringer der det er hensiktsmessig• variere mellom enkle og mer komplekse setninger• bruke tekstbinding for å skape god sammenheng i teksten	Du skal kunne: <ul style="list-style-type: none">• ta i bruk et variert ordforråd• ta i bruk fagbegrep der det er naturlig
Formelle krav til teksten: Skriv i Times New Roman, linjeavstand 1.5, skriftstørrelse 12		
Jeg bekrefter at dette er mitt eget arbeid. Jeg bekrefter at jeg har oppgitt alle kildene jeg har brukt.		
Dato:	Signatur:	

Sirkelen for undervisning og læring

Sirkelen er oppdelt i fire faser. Man behøver ikke gå gjennom alle fasene hver gang, og fasene kan bytte plass innbyrdes.

Sirkelen er inspirert av:
http://www.decd.sa.gov.au/literacy/files/links/teaching_and_learning_cycl.pdf

Bygge kunnskap

I denne førskrivefasen utforsker elever og lærer skrivesituasjonen og skaffer seg kunnskap om emnet de skal skrive om. Elevene må få hjelp til å tilegne seg et relevant vokabular og lære begrep og uttrykk som er knyttet opp mot emnet de skal skrive om. Dette kan også dreie seg om å gjøre elevene kjent med ulike meningsbærende ressurser som tabeller, diagrammer og skjema.

Dekonstruere modelltekst

Eksplisitt skriveopplæring gir aktiv læring

I denne fasen presenteres elevene for en modelltekst. Dette kan være en tekst skrevet av læreren, en elev eller en autentisk tekst. Modellteksten må være et godt eksempel på den teksten elevene selv skal skrive. Her diskuterer lærer og elever i fellesskap tekstens struktur og spesifikke språktrekk i lys av tekstens formål og den konteksten teksten inngår i. Teksten dekonstrueres, det vil si at den plukkes fra hverandre i mindre deler for å se på de språklige valgene som er gjort. Målet er å utvikle elevenes metaspråklige bevissthet, det vil si å gi elevene begreper til å kunne benevne språktrekk i egne og andres tekster.

Konstruere tekst i fellesskap

I denne fasen skriver lærer og elever hele eller deler av en tekst sammen. Læreren kunnskap om den aktuelle tekstens struktur og språklige trekk synliggjøres for elevene gjennom at læreren aktivt støtter og diskuterer teksten med elevene. Elevene kommer med sine innspill til teksten, og læreren stiller spørsmål som får elevene til å reflektere over om de språklige valgene er hensiktsmessige for å oppfylle tekstens formål.

Skrive individuelt

Les mer om læringsfremmende undervisvurdering på:
<http://www.skrivesenteret.no/ressurser/funksjonell-respons/>

Kilde:

Axelsson, M. (red.) (2009):
Många trådar in i ämnet – genrepedagogiskt arbete i Knutbyskolan. Stockholm: Utbildningsförvaltningen, Språkforskningsinstitutet.

I denne fasen skriver elevene på egen hånd, enten individuelt eller sammen med en medelev. Underveis i skriveprosessen vil elevene ha ulikt behov for støtte. Gjennom forarbeidet til skriveprosessen har man opparbeidet et felles språk som er et godt utgangspunkt for å gi læringsfremmende undervisvurdering på tekstene.

Ved å utvikle et felles språk for å samtale om tekst får elevene et innsyn i og kunnskap om hvordan tekster blir til. Å utvikle elevenes skrivekompetanse handler altså om å gjøre skrivehåndverket tydelig og tilgjengelig for elevene.

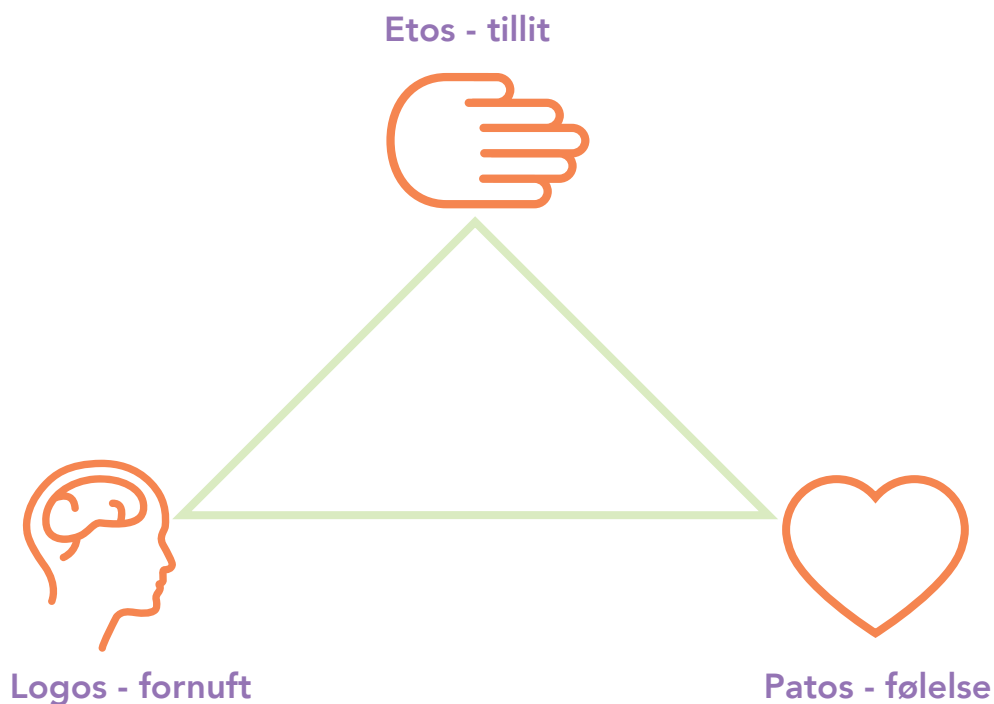
Bygge kunnskap om argumentasjon

Retoriske appellformer

Retorikk – kunsten å overbevise andre, er blitt en del av skolens norskfag også i ungdomsskolen. Med læreplanrevisjonen høsten 2013 fikk vi følgende kompetansemål etter tiende trinn innen hovedområdet *Språk, litteratur og kultur*: «Eleven skal kunne gjenkjenne retoriske appellformer og måter å argumentere på».

Kilde:
Læreplanverket for Kunnskapsløftet.

Retorikken stammer fra antikken og var opprinnelig brukt i forbindelse med talekunst. I dag har retorikken en selvfølgelig plass i både muntlig- og skriftlig argumentasjon.

Retoriske virkemidler

For å informere, påvirke og overbevise leseren ved hjelp av språket, kan vi ta i bruk tre ulike retoriske virkemidler:

Etos: Skriveren forsøker å framstå som tillitvekkende og troverdig.

Patos: Skriveren forsøker å vekke følelsene hos leseren.

Logos: Skriveren forsøker å appellere til fornuften hos leseren.

Retoriske grep

Når vi skal påvirke eller overbevise en leser, tar vi i bruk det vi kan kalle *retoriske grep*. Vi diskuterer og uttrykker vår mening om saken gjennom *påstander* og *argumenter*. En påstand er et utsagn der vi hevder noe som kan være både sant og usant: «Dagens ungdom er late og driver dank!». For å overbevise andre om at vi har rett i påstanden vår, må vi argumentere ved å underbygge påstanden. Dette gjør vi på ulike måter, og i dette heftet deler vi argumentene inn i disse gruppene:

Ekspertargument:	<p>Dette argumentet viser til noen som har høy troverdighet. For eksempel forskning, en professor eller en annen ekspert på området. Hvis leseren har tillit og kjennskap til eksperten, vil slike argumenter ha sterk overbevisende kraft.</p> <p><i>Eksempel:</i> <i>Forskning viser at gutter leser mye mindre enn jenter.</i></p>
Faktaargument:	<p>Dette argumentet ligner på ekspertargumentet og det viser til vedtatte fakta, argumentet kan altså kontrolleres ved å sjekke kilden.</p> <p><i>Eksempel:</i> <i>Mens over 80 prosent av elevene som begynte på studieforberedende har gjennomført med full kompetanse etter fem år, gjelder dette for rundt 55 prosent av elevene som begynte på yrkesfag.</i></p>
Flertallsargument:	<p>Dette argumentet viser til hva alle, eller mange mener.</p> <p><i>Eksempel:</i> <i>Mange mener barn og unge bruker altfor mye tid foran skjerm og at dette gjør at de ikke er like fysisk aktive som før.</i></p>
Fornuftsargument:	<p>Dette argumentet viser til «sunn fornuft». Det som hevdes trenger ikke nødvendigvis være sant, men viser til hva skriveren selv mener om saken som diskuteres.</p> <p><i>Eksempel:</i> <i>All fornuft tilsier at ungdommer blir usosiale av å bruke så mye tid foran dataskjermen.</i></p>
Parallellargument:	<p>Dette argumentet viser til lignende tilfeller, sammenligner med noen eller noe, men argumentet trenger ikke være troverdig og må undersøkes nærmere.</p> <p><i>Eksempel:</i> <i>Land det er naturlig å sammenligne seg med ...</i></p>

Modelltekst som kan dekonstrueres sammen med elevene

Tips til hvordan man kan arbeide med modellteksten

På de neste sidene ser du en modelltekst og et forslag til hva man kan se nærmere på når en dekonstruerer og utforsker modellteksten sammen med elevene. Det er ikke hensiktsmessig å ta tak i alle disse forslagene på samme tid, men å velge ut enkelte aspekter som en jobber med.

Skap et klasserom der det diskuteres tekst og skriving

Forslag til spørsmål en kan stille:

- Hvordan appellerer teksten til leseren?
- Hvordan uttrykkes holdning og nyansering?
- Hvordan skapes struktur og sammenheng?
- Hvordan skapes variasjon?
- Hvordan dannes fagbegrep/abstraksjoner?
- Hvordan eksemplifiseres og uttrykkes et tenkt tilfelle?

Skal vi ha en leksefri skole?

I media har det den siste tiden vært diskutert om vi skal ha en leksefri skole eller ikke. De fleste skoler gir imidlertid en viss mengde lekser til elevene. Noen hevder at lekser er nødvendig for at foreldrene skal få innsikt i barnas skolearbeid og at repetisjon er nødvendig for å lære seg fagstoffet. Andre hevder at lekser forsterker sosiale forskjeller i samfunnet. Denne teksten forsøker å belyse noen av disse argumentene.

Forkjempere for lekser mener at stoffet man har hatt undervisning i på skolen bør repeteres for at kunnskapen skal feste seg. Forskning viser at det eneste hjemmearbeidet som har læringseffekt, er lekser som er repetisjon av kjent stoff. Det er ulikt hvor mye tid til repetisjon den enkelte eleven har behov for, og dette er et argument for at repetisjonen bør foregå hjemme og ikke på skolen. Forutsetningen må da være at hjemmearbeidet er kjent for elevene og at det ikke er snakk om innlæring av nytt stoff.

Motstandere av lekser argumenterer ofte med at leksene frarøver barna fritid. Barna har lange skoledager, og når de kommer hjem, venter ulike fritidsaktiviteter. Både foreldre og barn har fulle arbeidsdager, gjerne fra klokka åtte til fire, og lenger enn det, og trenger ettermiddagen og kvelden til bare å være sammen, lage middag og snakke om dagens hendelser. Det siste familien trenger er konfliktfylte situasjoner rundt lekser like før leggetid.

Når det gjelder argumentet om at lekser er nødvendig for at foreldrene skal få innsikt i barnas skolearbeid, er det klart at når foreldre og barn greier å samarbeide om leksene på en god måte, kan leksesituasjonen bidra til dette. Dette forutsetter at både elever og foreldre vet hva oppgavene krever og at de har den kunnskapen de trenger for å løse dem. Da kan man greie å skape en god stemning rundt det å gjøre lekser.

Et viktig argument mot lekser er som nevnt innledningsvis at lekser kan forsterke sosiale forskjeller. Foreldre har ulike forutsetninger for å hjelpe barna sine med leksene. Noen foreldre er godt utdannet og vet hva skolen krever, mens andre foreldre derimot ikke kjenner skolen like godt. For eksempel kan dette være familier som kommer fra andre kulturer, som kanskje ikke mestrer det norske språket godt og som derfor ikke greier å ha oversikt over hva skolen krever. Mange barn lever også i familier som har en veldig hektisk hverdag. Det kan være foreldre som er skiftarbeidere eller det kan være familier der det bare er en forelder til å følge opp skolearbeidet.

Konklusjonen er at lekser kan være greit i små doser. Det er for eksempel fint om barna har leselekser hjemme. Da kan de snakke med foreldrene om det de leser, og dette kan bli til en hyggelig leksestund. I tillegg kan det være fint å repetere noe av skolestoffet før for eksempel prøver og framføringer. Det er klart at skolearbeidet skal gå foran fritidsaktiviteter og venner, men når nesten en tredjedel av døgnet går med til å være på skole og SFO, trenger barna tid til å gjøre helt andre ting. Tenk bare om de voksne skulle komme hjem til mange «lekser» etter en lang arbeidsdag.

Tips til hvordan man kan arbeide med modellteksten

Struktur	Tekst	Språklige trekk
<p>Overskrift: Emne; utformet som en påstand eller et spørsmål</p> <p>Innledning:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Introduksjon av temaet • Kort presentasjon av argumenter som skal utforskes i teksten <p>Hovedargument 1: Temasetning – innleder et avsnitt med et hovedargument</p> <p>Kommentarsetning – utdyper hovedargumentet som temasetningen løfter fram</p> <p>Hovedargument 2: Argument FOR eller MOT saken</p> <ul style="list-style-type: none"> • utvider et syn som er FOR eller MOT • bevis som støtter argumentet 	<p>Skal vi ha en leksefri skole?</p> <p>I media har det den siste tiden vært diskutert om vi skal ha en leksefri skole eller ikke. De fleste skoler gir imidlertid en viss mengde lekser til elevene. Noen hevder at lekser er nødvendig for at foreldrene skal få innsikt i barnas skolearbeid og at repetisjon er nødvendig for å lære seg fagstoffet. Andre hevder at lekser forsterker sosiale forskjeller i samfunnet. Denne teksten forsøker å belyse noen av disse argumentene.</p> <p>Forkjempere for lekser mener at stoffet man har hatt undervisning i på skolen bør repeteres for at kunnskapen skal feste seg. Forskning viser at det eneste hjemmearbeidet som har læringseffekt, er lekser som er repetisjon av kjent stoff. Det er ulikt hvor mye tid til repetisjon den enkelte eleven har behov for, og dette er et argument for at repetisjonen bør foregå hjemme og ikke på skolen. Forutsetningen må da være at hjemmearbeidet er kjent for elevene og at det ikke er snakk om innlæring av nytt stoff.</p> <p>Motstandere av lekser argumenterer ofte med at leksene frarøver barna fritid. Barna har lange skoledager, og når de kommer hjem, venter ulike fritidsaktiviteter. Både foreldre og barn har fulle arbeidsdager, gjerne fra klokka åtte til fire, og lenger enn det, og trenger ettermiddagen og kvelden til bare å være sammen, lage middag og snakke om dagens hendelser. Det siste familien trenger er konflikfylte situasjoner rundt lekser like før leggetid.</p>	<p>Utformes som et spørsmål eller en påstand</p> <p>Innledningen: Introduserende setningsstartere som:</p> <ul style="list-style-type: none"> - I media har det den siste tiden vært diskutert... - Det er både fordeler og ulemper med... <p>Ulike argumentasjonsformer:</p> <p>Ekspertargument: - Forskning viser at...</p> <p>Flertallsargument: - Mange hevder at...</p> <p>Parallellargument: - Hvis andre land i Norden gjør det, så må også vi gjøre det.</p> <p>Fornuftsargument: - All fornuft tilsier at det er lurt å gjøre lekser.</p> <p>Skifte fra subjektiv til objektiv stemme i teksten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ikke jeg eller du Eks. Jeg mener at lekser tar for mye tid -> - Motstandere av lekser argumenterer med at leksene tar for mye tid <p>Synonymer og antonymer for motstandere og tilhengere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - supportere, støttespillere, forkjempere, entusiaster - opponenter, skeptikere, kritikere, pessimister, tvilere <p>Synonymer for å si og tenke (verb):</p> <ul style="list-style-type: none"> - hevde, argumentere, spørre, ivareta, si, tilbakevise, proklamere, bestride, erklære, bekjenne, erkjenne - tenke, tro, mene, anta, vurdere, bedømme, anse, begrunne

Struktur	Tekst	Språklige trekk
<p>Hovedargument 3: Argument FOR eller MOT saken</p> <ul style="list-style-type: none"> • utvider et syn som er FOR eller MOT • bevis som støtter argumentet <p>Hovedargument 4: Argument FOR eller MOT saken</p> <ul style="list-style-type: none"> • utvider et syn som er FOR eller MOT • bevis som støtter argumentet <p>Konklusjonen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oppsummerer argumentene • presenterer et syn som mer gyldig enn et annet • bringer ikke inn noe nytt 	<p>Når det gjelder argumentet om at lekser er nødvendig for at foreldrene skal få innsikt i barnas skolearbeid, er det klart at når foreldre og barn greier å samarbeide om leksene på en god måte, kan lekkesituasjonen bidra til dette. Dette forutsetter at både elever og foreldre vet hva oppgavene krever og at de har den kunnskapen de trenger for å løse dem. Da kan man greie å skape en god stemning rundt det å gjøre lekser.</p> <p>Et viktig argument mot lekser er som nevnt innledningsvis at lekser kan forsterke sosiale forskjeller. Foreldre har ulike forutsetninger for å hjelpe barna sine med leksene. Noen foreldre er godt utdannet og vet hva skolen krever, mens andre foreldre derimot ikke kjenner skolen like godt. For eksempel kan dette være familier som kommer fra andre kulturer, som kanskje ikke mestrer det norske språket godt og som derfor ikke greier å ha oversikt over hva skolen krever. Mange barn lever også i familier som har en veldig hektisk hverdag. Det kan være foreldre som er skiftarbeidere eller det kan være familier der det bare er en forelder til å følge opp skolearbeidet.</p> <p>Konklusjonen er at lekser kan være greit i små doser. Det er for eksempel fint om barna har leselekser hjemme. Da kan de snakke med foreldrene om det de leser, og dette kan bli til en hyggelig leksestund. I tillegg kan det være fint å repetere noe av skolestoffet før for eksempel prøver og framføringer. Det er klart at skolearbeidet skal gå foran fritidsaktiviteter og venner, men når nesten en tredjedel av døgnet går med til å være på skole og SFO, trenger barna tid til å gjøre helt andre ting. Tenk bare om de voksne skulle komme hjem til mange «lekser» etter en lang arbeidsdag.</p>	<p>Synonymer for debatt (substantiv): - debatt, disputt, kontrovers, uenighet, diskusjon</p> <p>Tekstbindere som skaper sammenheng:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Additive forbindere og, samt, også, videre, dessuten, forresten, på samme måte som, for eksempel, til og med, i tillegg til • Adversative forbindere men, enda, selv om, derimot, likevel, imidlertid, istedenfor, til tross for, tross i, tvert i mot • Alternative eller, enten - eller, alternativt • Kausale forbindere for, så fordi, da, slik at, hvis, derfor, altså, dermed, således, på grunn av, følgen av, årsaken til, av den grunn • Temporale forbindere da, når, mens, innen, siden, så, deretter, etterpå, endelig, senere, tidligere, samtidig, etter en stund, på den tid <p>Konklusjonen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan være mer bestemt og faktaorientert • bruk av ord som understreker, oppsummerer og konkluderer (avslutningsvis, på bakgrunn av, for å konkludere, som en følge av) <p>Å uttrykke et tenkt tilfelle, det hypotetiske:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hvis jeg hadde ... • tenk om

Å skape variasjon

Tilhengere – de som er enige i at vi skal ha lekser
Motstandere – de som er uenige i at vi skal ha lekser

Ord for tilhengere og motstandere av en sak er veldig nyttige når vi skriver argumenterende tekster. Da kan man erstatte setninger som «jeg tror...» eller «jeg er uenig i...» med «Talsmenn for... mener at...» eller «Kritikere hevder at...». Dette er med på å gjøre teksten mer objektiv og saklig.

Oppgaver

1.

Ordene under står hulter til bulter. Sorter dem inn i tabellen.

tvilere - kritikere - støttespillere - entusiaster - skeptikere - talsmenn for - pessimister - optimister

Motstandere	Tilhengere

2.

Se gjennom modellteksten. Sett ring rundt alle ordene som kan knyttes til enten tilhengere eller motstandere av lekser.

Å skape sammenheng i teksten

Setningskopling

Dette er grammatiske kategorier som er med på å skape sammenheng i teksten og som er nyttige å bruke når du skal bygge ut setningene dine fra enkle til mer komplekse setninger.

Type forbindere	Grammatisk kategori	Eksempler
Additive forbindere	<ul style="list-style-type: none">Konjunksjoner:Adverb:Adverbiale uttrykk:	<ul style="list-style-type: none">og, samtogså, videre, dessuten, forrestentil og med, på samme måte som, for eksempel
Adversative forbindere	<ul style="list-style-type: none">Konjunksjoner:Subjunksjoner:Adverb:Adverbiale uttrykk:	<ul style="list-style-type: none">menenda, selv omderimot, likevel, imidlertid, istedenfortil tross for, trass i, tvert i mot
Alternative forbindere	<ul style="list-style-type: none">Konjunksjoner:Adverb:	<ul style="list-style-type: none">eller, enten – elleralternativt
Temporale forbindere	<ul style="list-style-type: none">Subjunksjoner:Adverb:Adverbiale uttrykk:	<ul style="list-style-type: none">da, når, mens, innen, sidenså, deretter, etterpå, endelig, da, når, senere, tidligere, samtidigetter en stund, på den tid, ut i de små timer
Kausale forbindere	<ul style="list-style-type: none">Konjunksjoner:Subjunksjoner:Adverb:Adverbiale uttrykk:	<ul style="list-style-type: none">for, såfordi, da, slik at, hvisderfor, altså, dermed, såledespå grunn av, følgen av, årsaken til, av den grunn

Tabellen er hentet fra Iversen H. M., Otnes, H., Solem M. S. (2011). *Grammatikken i bruk*, (s. 121). Cappelen Forlag, Oslo.

I dette eksempelet fra avsnitt fem i modellteksten ser vi hvordan ulike forbindere kopler setningene sammen:

Noen foreldre er godt utdannet og vet hva skolen krever, **mens** andre foreldre **derimot** ikke kjenner skolen like godt. **For eksempel** kan dette være familier som kommer fra andre kulturer, som kanskje ikke mestrer det norske språket godt og som **derfor** ikke greier å ha oversikt over hva skolen krever. Mange barn lever **også** i familier som har en veldig hektisk hverdag. Det kan være foreldre som er skiftarbeidere **eller** det kan være familier der det bare er en forelder til å følge opp skolearbeidet.

Oppgave

Konjunksjoner og subjunksjoner (underordnede konjunksjoner) er en type ord som binder sammen et eller flere ord, fraser og setninger.

For eksempel: Iris bruker briller fordi hun ser så dårlig.

Velg en konjunksjon fra lista under for å binde sammen setningsparene i hver oppgave. Bruk flest mulig av konjunksjonene i lista.

men – og – for – så – mens – hvis – eller – selv om – fordi

1. Han er sjuk i dag. Han hadde på seg lite klær i går.

2. Vibeke dro på kino. Hun så Hunger games.

3. Sola skinte. Vi bestemte oss for å dra på stranda.

4. Esben kom på besøk. Vi kunne leke sammen.

5. Jeg spiste middag. Jeg så på TV.

6. Jeg kan hjelpe deg i dag. Jeg kan hjelpe deg i morgen.

7. Jeg har spist masse. Jeg er fremdeles sulten.

8. Trude elsker å kjøre berg- og dalbane. Hun har høydeskrekk.

Det er ikke formålstjenlig å bruke denne typen innfyllingsoppgaver løsrevet fra en sammenheng.

Slike oppgaver må knyttes opp mot elevens egen skriving. Det betyr at om elevene har øvd på å bygge ut setninger med bruk av konjunksjoner, bør dette være utgangspunkt for respons og revidering av elevenes tekster.

Referentkopling

Kilde:

Iversen, H. M., Otnes, H. & Solem, M. S. (2011). *Grammatikken i bruk*, (s. 125). Oslo: Cappelen Akademisk.

«Referentkoplinger bygger på prinsippet om gjentakelse. Et element i den ene setningen blir – på en eller annen måte – gjentatt i den neste». Når en dekonstruerer en modelltekst, kan en gå på jakt etter slike sammenhengskjeder. Det kan være ord og fraser som tilhører samme betydningsområde – leksikalske koplinger, og det kan være grammatiske koplinger som etableres ved hjelp av grammatiske kategorier som komparativer, pronomen og bestemt artikkel.

I dette eksempelet fra modellteksten ser vi hvordan ord som er innholdsmessig beslektet, danner en sammenhengskjede:

Fjerde avsnitt:

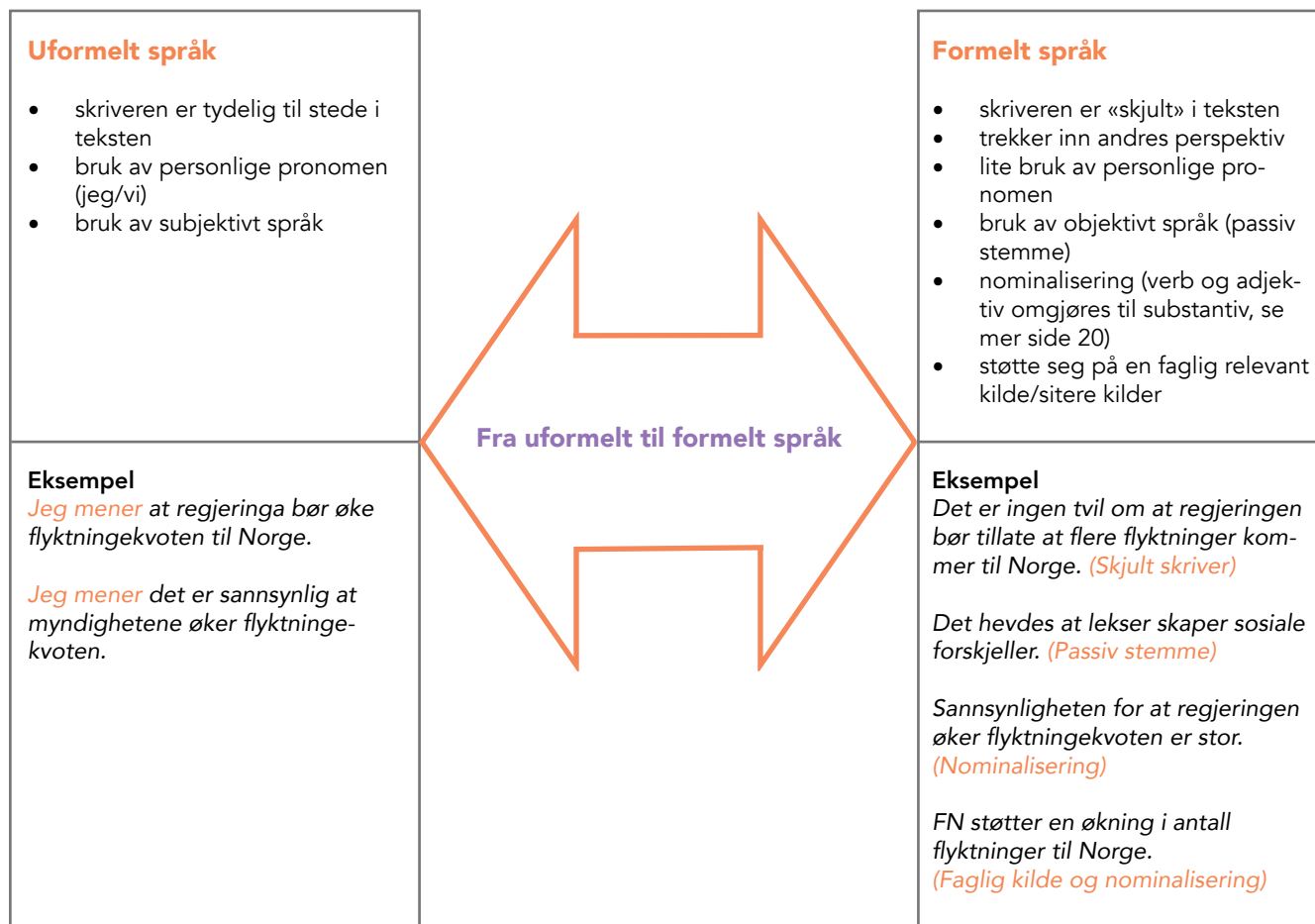
«Når det gjelder argumentet om at **lekser** er nødvendig for at foreldrene skal få innsikt i barnas **skolearbeid**, er det klart at når foreldre og barn greier å samarbeide om **leksene** på en god måte, kan leksesituasjonen bidra til dette. Dette forutsetter at både elever og foreldre vet hva **oppgavene** krever og at de har den kunnskapen de trenger for å løse **dem**. Da kan man greie å skape en god stemning rundt det å gjøre **lekser**.»

Sammenhengskjede:

Lekser – skolearbeid – leksene – oppgavene – dem – lekser

Fra hverdagsspråk til fagspråk

Å bevege seg mellom det hverdagslige og det formelle språket

Modellen over viser ytterpunktene i språklig samhandling. Den venstre siden viser det mer muntlige og hverdagslige språket, den personlige stemmen vi ofte bruker i her og nå-situasjoner. Høyresiden viser det språket vi ofte finner i akademiske tekster som gjerne er bygd opp av passiv-konstruksjoner.

Elevene må bli bevisstgjort på at vi har et språklig register vi kan ta i bruk i ulike sammenhenger, og at graden av abstrakt språk vil være avhengig av hvilken teksttype eleven skriver. For eksempel er det i matematikk og naturfag store krav til et presist språk og bruk av mange fagbegrep for å kunne snakke om de ulike objektene og fenomenene. Da er gjerne aktørene utelatt fordi tekstene ikke først og fremst handler om personer som utfører en handling, men mer om fenomenene og objektene teksten tematiserer.

For å snakke om fenomen trenger vi nominaliseringer, men samtidig må nominaliseringer brukes med omhu slik at teksten ikke blir rammet av det som vi ofte omtaler som substantivsjuke. Det bør i skoleløpet være en progresjon i bruk av det formelle språket, både i tekstene elevene leser og i tekstene de selv skriver.

Formål og mottaker bestemmer de språklige valgene du tar som skriver

Når du skriver en tekst, må du tenke på hvordan du ønsker at leseren skal oppfatte deg. Ønsker du å fremstå som en som har god faglig kunnskap om det du skriver om, må du ofte støtte deg på kilder og andre fagpersoner. Derfor er det viktig å være bevisst på hvilken synsvinkel du skriver ut i fra. Formål med og mottaker av teksten vil være med på å avgjøre hvilken skriverposisjon du inntar:

- **Formål**
Hva vil jeg oppnå med teksten min?
(overbevise)
- **Mottaker**
Hvem skriver jeg for?
(lærer, rektor, lesere av lokalavisa, foreldre)
- **Skriverposisjon**
Hvem skriver jeg som?
(forsker, opprørt forelder, en som synlig støtter saken, engasjert elev)
- **Holdning**
Hvilke følelser vil jeg vekke hos leseren?
(provosert, bekymret, interessert)

«I fagtekster generelt snakker vi mindre om personer og mer om fenomener»

(Maagerø & Skjelbred, 2010)

Kilde:
Maagerø, E. & Skjelbred, D. (2010). *De mangfoldige realfagstekstene. Om lesing og skriving i matematikk og naturfag*. Bergen: Fagbokforlaget.

1. person	2. person	3. person
Når vi skriver ut fra en første persons synsvinkel, bruker vi <i>jeg</i> eller <i>vi</i> . Da er vi ganske uformelle, og denne synsvinkelen passer godt når vi skriver brev, e-poster eller når vi skal gjenfortelle noe vi selv har vært med på.	Når vi skriver ut fra en andre persons synsvinkel, bruker vi <i>du</i> eller <i>dere</i> , for eksempel når vi skal gi instruksjoner.	Når vi skriver ut fra en tredje persons synsvinkel, skriver vi <i>han/hun/de</i> . Dette er den mest formelle synsvinkelen. Den passer godt når vi skal skrive argumenterende tekster. Da bør vi utelate de personlige pronomenene <i>jeg</i> og <i>vi</i> og heller trekke inn andres perspektiver. For eksempel: <i>Forskning viser at...</i> , <i>I media hevdes det at...</i> , <i>Mange motstandere mener...</i> I konklusjonen derimot kan det være greit å skrive <i>jeg</i> eller <i>vi</i> når vi framholder – på bakgrunn av argumentene i teksten – det som er vårt syn på saken.

Nominaliseringer

Hva er nominaliseringer?

- Nominaliseringer er når verb og adjektiv omdannes til substantiv

Hvorfor bruker vi nominaliseringer?

- Nominaliseringer er ofte fagbegrep
- Nominaliseringer skaper meningstette setninger
- Nominaliseringene gjør det mulig å uttrykke seg presist
- Nominaliseringer bidrar ofte til at språket blir mer formelt og «vitenskapelig»

Eksempel

- Læreren forventer at elevene gjør mye hjemmearbeid, men det er urealistisk.
- Lærerens forventninger om at elevene skal gjøre mye hjemmearbeid er urealistisk.

Nominalisering: fra verb til substantiv

Verb	Substantiv	Verb	Substantiv
begynne	begynnelse	informere	informasjon
utdanne	utdanning	utforske	utforsking
observere	observasjon	gjennomgå	gjennomgang
evaluere	evaluering	konstruere	konstruksjon
vurdere	vurdering	forklare	forklaring
forutsette	forutsetning	drøfte	drøfting
velge	valg	introdusere	introduksjon
argumentere	argumentasjon	forsvare	forsvar
tape	tap	organisere	organisering
konkludere	konklusjon	tillate	tillatelse
diskutere	diskusjon	oppdage	oppdagelse

Gi rammer som støtte for læring

Skriverammer

Skriverammer er konkrete støttestrukturer eller skrivestillas som kan fungere som en støtte i en tidlig fase av skriveprosessen. Rammene kan være utformet som skjema og/eller startsetninger som hjelper elevene til å se for seg hvordan den ferdige teksten kan se ut til slutt. Skriverammene hjelper elevene til å få et overblikk over tekststrukturen, i tillegg til at de bryter teksten ned i mindre og mer håndterbare deler.

Det er viktig at skriverammene ikke reduseres til skjematiske utfyllingsoppgaver. Læreren bør modellere og veilede i bruken av skriverammene. Det innebærer å diskutere formål og nytte av rammene med elevene før de selv bruker dem som støtte i egen skriving. Skriverammene er fleksible verktøy som kan brukes for å planlegge og å strukturere egen tekst, men på ungdomstrinnet vil det også være mange elever som ikke lenger trenger denne formen for støtte.

Pluss	Minus	Interessant!
Disse idéene/tankene vil være viktige for argumentasjonen din. Syn/påstander som du ønsker å argumentere for.	Disse idéene/tankene må du tilbakevise i teksten din. Syn/påstander som du ønsker å argumentere mot.	Dette er noen interessante idéer/tanker som du må undersøke nærmere.

Skriveramme som hjelp til å strukturere argumenter

Skjemaet under kan hjelpe elevene å strukturere tankene de har om det emnet de vil diskutere. Her kan de sette opp argumentene for og mot saken ved hjelp av stikkord:

Emnet vi diskuterer er:	
Argumenter for:	Argumenter mot:
Min konklusjon basert på argumentene er:	

Skriveramme for argumenterende tekst

Denne skriveramme hjelper elevene med å strukturere innholdet i teksten sin i ulike deler. Setningsstarterne er en hjelp til å se hvordan de kan innlede hvert avsnitt. Her er det viktig at de tenker på variasjon og på det å få til god sammenheng i teksten.

Tekst- struktur	Innhold	Eksempel på setningsstartere
Innledning	Bakgrunn – sier noe om hva teksten handler om	<ul style="list-style-type: none"> • I valgkampen har vi hørt at... • I media har det den siste tiden vært diskutert...
Første argument	<p>Temasetning:</p> <ul style="list-style-type: none"> • introduserer første argument <p>Kommentarsetninger:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bygger ut argumentasjonen ved å gi mer informasjon • støtter argumentasjonen ved å vise til eksempel • knytter argumentet til påstander framsatt i innledningen 	<ul style="list-style-type: none"> • Motstandere av... mener/hevder/ sier at... • Tilhengere av... mener/hevder/ sier at... • Et viktig argument i diskusjonen er... • Først vil jeg trekke fram argumentet om... • Det første argumentet jeg vil trekke fram er...
Andre argument	<p>Temasetning:</p> <ul style="list-style-type: none"> • introduserer andre argument <p>Kommentarsetninger:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bygger ut argumentasjonen ved å gi mer informasjon • støtter argumentasjonen ved å vise til eksempel • knytter argumentet til påstander framsatt i innledningen 	<ul style="list-style-type: none"> • Et annet viktig argument er ... • Det andre argumentet jeg vil trekke fram er... • Motstandere av... mener/hevder/ sier at... • Tilhengere av... mener/hevder/ sier at...
Tredje argument	<p>Temasetning:</p> <ul style="list-style-type: none"> • introduserer tredje argument <p>Kommentarsetninger:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bygger ut argumentasjonen ved å gi mer informasjon • støtter argumentasjonen ved å vise til eksempel • knytter argumentet til påstander framsatt i innledningen 	<ul style="list-style-type: none"> • Et annet viktig argument er... • Det tredje argumentet jeg vil trekke fram er... • Motstandere av... mener/hevder/ sier at... • Tilhengere av... mener/hevder/ sier at... • Noen hevder også at...
Fjerde argument	<p>Temasetning:</p> <ul style="list-style-type: none"> • introduserer fjerde argument <p>Kommentarsetninger:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bygger ut argumentasjonen ved å gi mer informasjon • støtter argumentasjonen ved å vise til eksempel og kilder • knytter argumentet til påstander framsatt i innledningen 	<ul style="list-style-type: none"> • Et annet viktig argument er ... • Det fjerde argumentet jeg vil trekke fram er... • Motstandere av... mener/hevder/ sier at... • Tilhengere av... mener/hevder/ sier at... • Noen hevder også at...
Konklusjon	Oppsummering av hovedpoengene i teksten som leder fram til konklusjonen. Her kan din egen mening komme tydelig fram.	<ul style="list-style-type: none"> • Konklusjonen er... • På bakgrunn av argumentene framsatt i denne teksten vil jeg konkludere med...

Skriveramme med setningsstartere

Det er i dag mye diskusjon om:

De som er enige i dette mener at:

De hevder også at:

Et annet argument de bruker er at:

I motsetning til dette mener andre at:

De mener også at:

I tillegg sier de at:

Etter å ha satt meg inn i begge sider av saken, er mitt syn at:

Skriv i alle fag
på fagets
premisser,
og bruk skrivning
i kunnskaps-
tilegnelsen

Skriveramme for avsnitt

Hvert avsnitt kan bestå av fem setninger for eksempel slik:	
Første setning	Temaet for avsnittet
Andre, tredje og fjerde setning	Temaet utvikles: <ul style="list-style-type: none">• Utdype (gi mer informasjon)• Gi eksempel• Vise til kilder og relevant fagstoff
Femte setning	En avslutning eller konklusjon som oppsummerer innholdet i avsnittet, fullfører resonneret eller leder over til tema-setningen i neste avsnitt

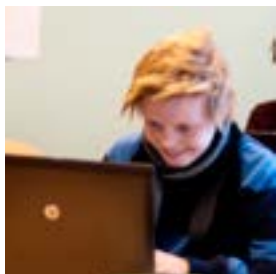
Eksempel på oppbygging av avsnitt

Det er mye diskusjon om hvorvidt genteknologi er farlig (**temasetning**). Motstanderne av genteknologi hevder at dette er farlig **fordi** dette er ny teknologi innenfor bioteknologi som vi ikke kjenner konsekvensene av enda (**utdype**). De sier **også** at genteknologien analyserer og foretar endringer på DNA-et til en organisme, og dette kan medføre uante konsekvenser (**eksempel/fagstoff**). **Dessuten** kan kunnskapen misbrukes om det kommer i gale hender, **samtidig** som vi kan få svar vi egentlig ikke ønsker å få (**konklusjon/overgang neste avsnitt**).

Men det er **også** sterke argumenter i mot disse synspunktene. Menneskene har brukt kunnskap om biologi i gjennom tusenvis av år til å lage mat og medisiner, og genmodifiserte bakterier kan produsere nyttige vitaminer og proteiner (**temasetning**). Insulin er et slikt protein som produseres av genmodifiserte bakterier (**eksempel**). **I tillegg** kan DNA-analyser av blod og hår fra et åsted være med på å oppklare kriminalsaker (**eksempel og fagstoff**). **På samme måte** kan analyser av blod **også** finne ut om du er bærer av arvelige sykdommer som kan bryte ut senere i livet (**eksempel og fagstoff**). Genteknologi kan **samtidig** være løsningen på framtidens store matutfordring. «Matsminke» bidrar til at blant annet frukt og grønt kan fraktes over store avstander uten at det råtner (**konklusjon/overgang neste avsnitt**).

Har du også lest?

På skrivesenteret.no finner du flere relevante ressurser.

Gode skrivestrategier

Filmen viser et helhetlig undervisningsopplegg som gir lærere kunnskap og ideer til hvordan de kan arbeide for å utvikle elevenes skrivestrategier i de ulike fasene av skriveprosessen.

www.skrivesenteret.no/ressurser/skrivestrategier-pa-ungdomstrinnet/

Elevens naturfagrapport som eksempel tekst

Filmen viser hvorfor gode elevtekster egner seg godt for å synliggjøre det enkelte fags tekstkultur.

www.skrivesenteret.no/ressurser/elevens-naturfagrapport-som-eksempeltekst/

Rammer for skriving

Å gi rammer for skriving handler om å gi elevene modeller for tekstene de selv skal skrive gjennom å bruke eksempeltekster, modellere skriveprosessen og å ta i bruk skriverammer.

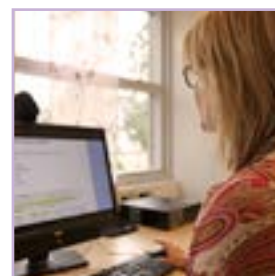
www.skrivesenteret.no/ressurser/rammer-for-skriving-1/

Videorespons

Mange lærere bruker mye tid på vurderingsarbeidet sitt. Videorespons er et verktøy som kan være med på å forenkle dette tidkrevende arbeidet.

www.skrivesenteret.no/ressurser/videorespons/

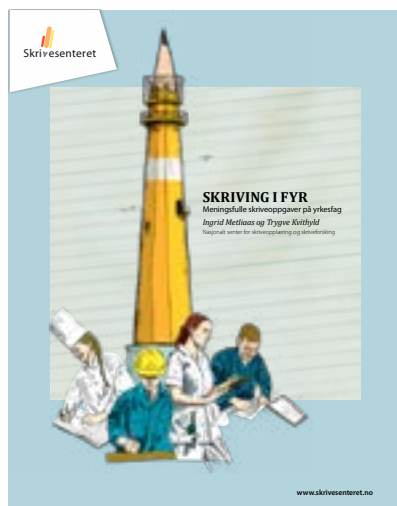
Linjerespons

Linjerespons er en effektiv og god metode for å gi respons på elevtekster i plenum.

www.skrivesenteret.no/ressurser/linjerespons/

Andre ressurser

Skriving i FYR

Ingrid Metliaas (2012)
Oppgavehefte laget til FYR-
prosjektet.

I skrivende stund

Tonje Smedbråten (2011)
Praktiske aktiviteter i arbeid med
lese- og skrivestrategier. Heftet er
laget til Ny GIV.

Plakater

Plakater og hefter bestiller du på www.skrivesenteret.no

Argumenterende skrivning

Eksplisitt skriveopplæring gir aktiv læring

Ressursheftet er ment som en veiledning til lærere som ønsker å videreutvikle undervisningen i argumenterende skrivning. Her følger vi et skriveopplegg der læreren bygger stillaser for elevenes skrivning gjennom hele skriveprosessen.

Stillasbyggingen består i å gi elevene tekstlige forbilder og eksempler for tekstene de selv skal skrive. Gjennom dekonstruksjon av modelltekst og felles konstruksjon av en argumenterende tekst, bevisstgjøres elevene på hvordan formål og mottaker er med på å bestemme de språklige valgene de tar.

Ressursheftet viser til kompetansemål i norsk for ungdomstrinn og videregående skole, men arbeidsmåtene som presenteres er relevante også i andre fag og på lavere klassetrinn.

SKRIVE - LÆRE - DELTA

Skrivesenteret

Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning

Høgskolen i Sør-Trøndelag
7004 Trondheim
www.skrivesenteret.no

ISBN 978-82-93194-10-1 (trykt)
ISBN 978-82-93194-11-8 (pdf)